

SNG NOVA GORICA - Z Baronom Münchhausnom zaključek sezone

Domišljija, humor in etika edino jamstvo preživetja

NOVA GORICA – »Domišljijski lik barona Münchhausna je sicer ustvaril nemški pisec, znanstvenik in prevarant Rudolf Erich Raspe v drugi polovici 18. stoletja. Baronova domišljajska doživetja, pripovedovana v prvi osebi, se osredotočajo na nemogoče dosežke, prigode in avanture nemškega plemiča, vojaka, lovca in popotnika ter so zasnovane na večni človeški slabosti, da se rad širokousti v lovskih in vojaških zadevah. Sodijo v literarno zvrst tako imenovanih zabavnih laži, pripovedi o nemogočih stvareh, ki naj z dramatičnim pretiravanjem zbujejo smeh in začudenje.«

Tako piše Ana Kržišnik Blažica, dramaturginja uprizoritve *Baron Münchhausen*, v gledališkem listu ob zadnji odrski postavitvi letošnje repertoarne sezone **Slovenskega narodnega gledališča Nova Gorica**. Do tu je branje inscenacije kar se da preprosto, celo navno prosojno, če ne bi bilo raznih ne povsem postranskih vzgibov, vsebin in povednosti, ki zadevo zakomplicirajo in jo delajo ostro britev časa. Najprej podatek, da je literarni baron resnični lik Hieronymusa Karla Friedricha. Še pomembnejši pa naslednji, da je sovjetski dramatik Grigorij Gorin (1940-2000) borca v rusko-turški vojni (1735-1739) za Ruski imperij uporabil kot kritiko režimskega sistema Leonida Brežnjeva. Gorin je svoje nadvse svojevrstno in celo mojstrsko stkano delo napisal leta 1976 in ga kamufliral v subtilne nianse humorja in čudaštva ter ga postavil v razsvetljenski čas, tako da ni imel težav s cenzuro ali s celo čim hušjim.

Gre torej za pomemben vpogled v določeno časovno obdobje skozi lečo transformacije oziroma metafore, ki dovolj jasno in natančno govori o kratenju svobode posamezniku, kar je v totalitarnih režimih in današnjem globalno naravnem svetu povsem normalno, moralno pa nevzdržno. In dalje: vse mora obvladovati razum, racionalnost in pragmatičnost sta vodilo, ki usmerjata družbo, vsak preskok v domišljijo, čustvo, vizionarnost in resnico, ki razkriva laži, je nevaren, zato ga vladajoči sistemi uničijo, na take preskoke prežijo in se jih bojijo kot hudic žegnane vode. Kot že nakazano, je Gorin v svojem besedilu neizprosno kritiko spretno zakrinkal s humorjem in izletil v nadrealistične poteze, tako da je bil njegov *Baron Münchhausen* prej zabava za množice kot spodbuda k uporu in revolucionarnemu geslu »misliti s svojo

glavo«. Čudnega barona sicer razsvetljenski čas ugonobi in odstrani, družba in sorodstvo se mu obrneta proti čim spoznata, da ruši državniškooblastniški red (kar pa z razsvetljenstvom nima kaj prida zveze, bolj se poanta spogleduje z našo dobo). Zgodba je povsem jasna: baron se mora odpovedati svoji notranjosti, svojemu intimnemu smislu, da ne izgubi ljubezni in da lahko preživi, ubiti mora svojo naravo in se spet roditi v drugi koži in lupini, ki je močno prilagodljiva in »normalna«, a v njej ne more zdržati, ker je vitez resnice in vsaka laž usodno zaznamuje njegovo nprav. Laži ne prenese, ne more in noče lagati. Zaradi idealizma je pripravljen izstreliti se na luno, uteči laži, odseliti se proč, daleč od tega sveta, ki ne sanja in tudi ljubezen enači s koristnostjo.

Novogoriška uprizoritev v režiji Yulie Roschine vse opisano nazorno izpostavlja, tke jasno zgodbo baronove usode, njegovih vzponov in padcev, njegove ljubezenske privrženosti do Marte, zaradi katere uniči lastno intimo, potuhne fantazijo in humor; zelo jasno je nadalje pokazan boj za ločitev od prve žene Jakobine, kar pomeni svobodo, proslavljanje baronove smrti in postavljanje spomenika v njegov spomin, saj se je spametoval, uprizoritev izpostavlja topounnost oblasti, ki jo uteleša Vojvoda, obračanja po vetru državnih aparatčev (župan) in tako naprej. Vse je obarvano s tenkočutnim humorjem, predstava je kratkočasna in lepo gledljiva. Pa vendar – vehementno in prepričljivo tudi presega in prerašča opisani tloris, zamisel režiserke Roschine in igralskega ansambla ter ostalih ustvarjalcev nadgrajuje Gorinovo literarno tkivo in razpre poved na področja svobode, poezije in zasanjanosti, predvsem pa skoraj boleče tematizira idealizem in ljubezenske bolečine. Vsemu navkljub mora človek ostati zvest samemu sebi, negovati mora svoje sanje in fantazije, se pogovarjati s Shakespearom, se hvaliti s Sofoklejevimi posvetilom, ali ustreliti v jelenovo čelo češnjevo peško, da iz čela zraste drevo s sočnimi sadeži, itd. Te nenavadnosti so lahko del človekovega notranjega življenja in kdor jih ne razume, takega človeka ne more ljubiti, ne more z njim deliti usode, ker baron Münchhausen presega golo racionalnost, ki je smrt duha in onemogoča nasmeh. Individualne značilnosti posameznika so enkratnost.

Skratka, novogoriška predstava je ja-

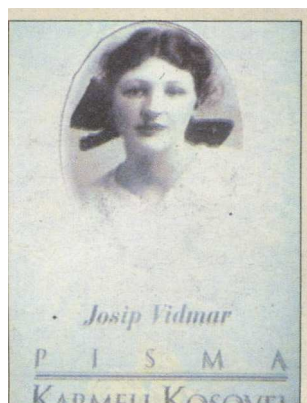
sen, močan in glasen klic, naj se vrnemo v območje čustva, idealizma in fantazije, čeprav za ceno izobčenja s takega planeta, na katerem rastejo le plantaze razuma, čeprav za ceno izgube ljubezni, čeprav s samožrtvovanjem. Ohraniti sebe, resnico in sanje je davek, ki ga velja plačati. Tak idealizem je v baronu Münchhausnu izklesal nosilec vodilne vloge Kristijan Guček. Njegova navidezna naivnost, ki ga prikazuje, kot da bi živel v svojem posebnem svetu, v katerem ima maj 32 namesto 31 dni, je razorožujoča. A tega nihče ne more razumeti, ne more dojeti lepote, da pridobimo en pomladni dan več, en pomladni večer viška. Pesnik? Morda. Guček je barona Münchhausna vodil v zasanjanost, ki oblikuje lepoto bivanja, in v neizprosno etičnost. A tu je tudi trpka deziluzija, predanost in vdaja racionalnemu svetu, ki sužnji celo ljubezen. Vendar pa traja prestop v otroplost le oklepaj časa. Človek ne sme utišati in uničiti svojih fantazijskih zletov zaradi prilagajanja normalnosti! Igralčevo preigravanje različnih leg je oblikovalo večplastnega Münchhausna, kjer se čustvenost bojuje z družbenim redom. Baron pade, a se ne ukloni in nazadnje poleti svojim prividom nasproti.

Patrizia Jurinčič Finžgar je igrala baronovo ljubico Marto. Resignirano prenaša vse Münchhausnove vizije in izmišljotine, razvojno z dramskim lokom deluje vedno bolj odtujeno in apatično, dokler barona ne zapusti in ga skoraj obsodi na konec, a vendarle je ljubezen pač ljubezen in ko premore ljubezenski krik sestopi iz amorfne živosti. Premočrna in dosledna stvaritev, kar velja za ostale, za preračunljivo Ano Facchini v obleki baronove žene Jakobine, nevrotičnega sina Theofila, ki ga je s koleričnimi infantilnimi izbruhi oblikoval Andrej Zalesjak, predanega služabnika Thomasa (Žiga Saksida), župana, ki ga je Tilen Kožamelj odigral dovolj oportunistično, skoraj pilatovsko, sluzastega odvetnika Rommkopfa (Blaž Valič), pastora v interpretaciji Radoša Bolčine, malce pokvarjenega, a zunanje dostojanstvenega predstavnika cerkve in humornega poveljnika Jakoba Šfligoja. Poseben pečat je vojvodi dal Jože Hrovat s precizno odigranimi akordi oblastnika, ki so mu bliže drobnarije in postranske zadeve kot pa državniški posli, v katerih je precej bos. Lepa in prepričljiva figura.

Marij Čuk

Dekle na platnici ni Karmela

Včeraj smo v napovedniku članka o dokumentarcu Marka Sosiča *Karmela*, ki so ga sinoči predpremierno uprizorili v Sežani, uporabili portret, ki krasi platnico knjige *Pisma Karmeli Kosovel*. Dekle na platnici pa v resnici ni ona, temveč njena mlajša sestra Anica. Pri Cankarjevi založbi so njuna portreta zamešali, kot so jih že sredi 90. let opozorili Jolka Milič in drugi dobri poznavalci Kosovelovih. Zamenjava pa je zavedla tudi nas.

Novogoriška predstava je jasen in glasen klic, naj se vrnemo v območje čustva, idealizma in fantazije

V glavnih vlogah nastopata prepričljiva Patrizia Jurinčič Finžgar in Kristijan Guček

SNG NG/JAKA VARMUŽ